

Є.Ф. Шнюков, акад. НАН України, д-р геол.-мін. наук, проф., почесний директор

E-mail: eshnyukov@gmail.com

ORCID 0000-0003-1173-2576

ДНУ «Центр проблем морської геології, геоекології та осадового рудоутворення НАН України»
01054, Київ, вул. Олеся Гончара, 55б

В.І. Старостенко, академік НАН України, д-р фіз.-мат. наук, проф., директор

E-mail: vstar@igph.kiev.ua

ORCID 0000-0002-7960-0011

Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України
03142, Київ, пр. Палладіна, 32

В.П. Коболев, член-кор. НАН України, д-р геол. наук,

проф., голов. наук. співроб.

E-mail: kobo1@igph.kiev.ua

ORCID 0000-0001-5625-5473

Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України
03142, Київ, пр. Палладіна, 32

До 80-річчя ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ ВАЛЕРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ЄРЕМЕЄВА

Статтю присвячено пам'яті видатного вітчизняного океанолога, академіка НАН України, доктора фізико-математичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Валерія Миколайовича Єремеєва. Висвітлено життєвий шлях, багатогранну наукову, організаційну та громадську діяльність вченого. Протягом півстоліття доля В.М. Єремеєва була пов'язана з Севастополем, а саме з Морським гідрофізичним інститутом (МГІ) і згодом з Інститутом біології південних морів ім. О.О. Ковалевського (ІнБПМ). В МГІ він пройшов чудову школу наукового менеджменту у двох великих організаторів вітчизняної науки, видатних вчених, академіків АН УРСР А.Г. Колесникова і Б.О. Нелепо. Коротко окреслено історію його кар'єрного росту. У віці 33 років він був затверджений на посаді вченого секретаря МГІ, а потім ще п'ять років (1980—1985) працював на посаді заступника директора з наукової роботи, і в 43 роки очолив Інститут. У 1999 р. за ініціативи президента НАН України Б.Є. Патона, В.М. Єремеєву було доручено у якості директора вирішити накопичені в ІнБПМ проблеми. Згодом ІнБПМ став одним з лідерів в здійсненні міжнародного співробітництва серед інститутів Відділення загальної біології НАН України. Наукові інтереси В.М. Єремеєва охоплювали експериментальну і ядерну гідрофізику, геофізичну гідродинаміку, гідрохімію і біогеохімію океану, інформатику та морську екологію. Він заклав наукову основу для подальшого розвитку ізотоп-

Цитування: Шнюков Є.Ф., Старостенко В.І., Коболев В.П. До 80-річчя від дня народження академіка НАН України Валерія Миколайовича Єремеєва. *Геологія і корисні копалини Світового океану*. 2021. 17, № 3: 42—51.

ної океанографії і зробив вагомий внесок в розробку морських інформаційних технологій. В.М. Єремєєву належить стратегічна, по-справжньому революційна ідея створення інтегрованої міждисциплінарної системи спостережень Чорного моря, концепція розвитку основних напрямків хімічної та оперативної океанографії. Розроблені під його керівництвом теоретичні основи, методи і засоби глобальної океанографічної системи спостереження склали фундамент відповідних програм Міжурядової океанографічної комісії (МОК) ЮНЕСКО.

Ключові слова: В.М.Єремєєв, життєвий шлях, океанографія, оперативна океанологія, морська програма, Азово-Чорноморський басейн.

12 січня 2022 року минуло б 80 років Валерію Миколайовичу Єремєєву, видатному вітчизняному океанологу, академіку НАН України, доктору фізико-математичних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України. На жаль, 31 жовтня 2020 року на 79-му році він пішов з життя.

Протягом останніх більш ніж сорока років наша тісна наукова співпраця з Валерієм Миколайовичем в області морських досліджень переросла в близькі дружні відносини. Нижче спробуємо поділитися своїми спогадами про цього відомого вченого, талановитого керівника і просто чарівну і дотепну людину, який володів широкою науковою ерудицією і дивовижною комунікабельністю.

Коротенько зупинимось на його біографічних даних, які ми запозичили з публікацій [1, 3, 6].

Народився Валерій Миколайович 12 січня 1942 у м. Саратові, а всі його повоєнні дитячі та шкільні роки пройшли в м. Ростов-на-Дону. У 1959 р він вступив на фізичний факультет Ростовського державного університету (РДУ), який закінчив в 1964 р. При підготовці цієї статті ми з великим інтересом ознайомилися в інтернеті з електронним варіантом книги спогадів випускників 1964 року фізичного факультету РДУ [3]. У цій книзі його однокурсник Михайло Шварцман (фото 1) призводить виключно ємну і чітку характеристику Валерія Миколайовича: «Валера — комунікабельний, море чарівності, дотепний. Уже в ті роки добре розбирається в людях. Його оцінки людей були точні, прогноз подій виявлявся вірним. Спеціалізувався по ядерній фізиці. Після закінчення ДГУ, з дружиною Любою (фото 2) «направили свій човен» в Севастополь.

Зі своєю майбутньою дружиною Валерій Миколайович навчався на одному курсі, а перед закінченням університету 4 березня 1964 року вони відсвяткували весілля і поїхали в м. Севастополь. Слід зазначити, що Валерій Миколайович після закінчення РДУ був рекомендований до аспірантури. Але, завдяки зустрічі зі співробітником Морського гідрофізичного інституту Академії наук УРСР (МГІ) В.М. Маркеловим, який приїхав в РДУ з метою підібрати кадри талановитої молоді для відділу ядерної гідрофізики Інституту, зробив свій вибір на користь останнього. З цього часу протягом півстоліття доля Люби і Валерія Єремєєвих була пов'язана з Севастополем.

МГІ зустрів їх досить привітно, в перший час вони жили в комунальній квартирі на березі Стрілецької Бухти. Валерій Миколайович до призову в армію працював в групі маспектроскопії. Після завершення строкової служби матросом-підводником Чорноморського флоту, в 1968 р. вступає до аспірантури МГІ за фахом «фізика моря».

Після успішного захисту в Інституті океанології імені П.П. Ширшова кандидатської дисертації «Особливості прецизійного маспектроскопічного ізотопного аналізу кисню води і деякі питання розподілу ^{18}O в водах Атлантичного океа-

Валерій Миколайович Єремєєв
12.01.1942—31.10.2020

ну» Валерій Миколайович в 1975 р був затверджений на посаді вченого секретаря МГІ у віці 33 років. Ще п'ять років (1980—1985) він працює на посаді заступника директора МГІ з наукової роботи, і в 43 роки очолює інститут. Очевидно, що саме в попередній період він пройшов чудову школу наукового менеджменту у двох великих організаторів вітчизняної науки, видатних вчених, академіків АН УРСР А.Г. Колесникова і Б.А. Нелепо.

Нам складно виділити найбільш важливе і значуще, принесене в діяльність МГІ Валерієм Миколайовичем на посаді директора. У ці роки в Інституті суттєво посилюються роботи еколого-океанологічної спрямованості, дослідження з динаміки складних морських систем, супутникової гідрофізики, чисельного моделювання динаміки морського середовища, інформаційного супроводу досліджень Світового океану. Колеги Валерія

Миколайовича впевнено стверджують, що «саме йому належать стратегічна, посправжньому революційна ідея створення інтегрованої міждисциплінарної системи спостережень Чорного моря, концепція розвитку основних напрямків хімічної та оперативної океанографії, важливий внесок у розробку ідеології моделювання еколого-економічних систем, використання принципів широкої міжнародної наукової кооперації для вирішення питань дослідження та сталого використання прибережних акваторій і ресурсів Чорноморського басейну» [1].

Безпосередньо наукові інтереси Валерія Миколайовича охоплювали експериментальну і ядерну гідрофізику, геофізичну гідродинаміку, гідрохімію і біогеохімію океану, інформатику та морську екологію. Він заклав наукову основу для подальшого розвитку ізотопної океанографії і зробив вагомий внесок в розробку морських інформаційних технологій.

Незважаючи на адміністративну зайнятість, Валерій Миколайович брав активну участь в проведенні експедиційних досліджень в Атлантичному, Індійському і Тихому океанах. На окрему увагу заслуговує його участь в 19-му рейсі НДС «Академік Вернадський» в Індійський океан (1978—1979). Комплексний характер експедиційних досліджень зумовив участь в цьому рейсі великої групи співробітників МДІ. Валерій Миколайович на другому етапі рейсу виконував обов'язки заступника начальника експедиції [7].

Валерій Миколайович сформував новий науковий напрям — «оперативна океанологія», предметом якого є методи і засоби комплексних досліджень стану та динаміки складних морських систем з метою прогнозування їх мінливості під впливом природних і антропогенних факторів. Він розробив технології сталого використання морського середовища і ресурсів, а також теорію і методи моделювання морських еколого-економічних систем для цілей інтегрованого управління прибережними зонами [2].

У 1988 році Валерій Миколайович успішно захистив в Інституті геофізики ім. С.І. Суботіна докторську дисертацію «Електронні океанографічні трассери:

Фото 1. Валерій Єремєєв и Михайло Шварцман. 7 листопада 1960 р. [3]

моделювання динаміки, параметризація перенесення, практичне використання» за спеціальністю «геофізика-фізика моря». Його найбільш значущими результатами в цій галузі є опис динаміки і межирічної і сезонної мінливості характеристик сірководневої зони Чорного моря, шару взаємодії кисню і сірководню, впливу різних фізико-хімічних і гідродинамічних факторів на міграцію і перерозподіл елементів основного сольового та мікроелементного складу вод на шельфі і в глибинах Чорноморського басейну [5]. Результати досліджень в 1989 р. були відзначені премією АН УРСР імені академіка В.І. Вернадського в галузі геології, геохімії, геофізики і гідрохімії.

З 1982 до 1992 рр. Валерій Миколайович керував Радянсько-Гвінейською програмою досліджень в області океанографії, геліофізики, геології та геофізики в побудованому Радянським Союзом великому науково-дослідному центрі (НДЦ) в Конакрі (Гвінея). Валерій Миколайович надавав особливу увагу участі фахівців геолого-геофізичного профілю в дослідженнях, проведених в Центрі. Ми мали можливість неодноразово зустрічатися з ним в Конакрі. Слід зазначити, що в 1987 році на базі Центру була проведена школа-семинар з морської геології для фахівців з країн Західної Африки по лінії ЮНЕСКО, в рамках якої на НДС «Професор Колесников» ми проводили практичні заняття з експериментальних забортних геолого-геофізичних досліджень на шельфі Гвінеї. Він говорив, що час роботи в Гвінеї був одним з найщасливіших у його житті, а трепетне відношення до Африки зберіглося у нього назавжди.

На особливу увагу заслуговує період з життя Валерія Миколайовича в дев'яності роки минулого століття, який був не простим для української науки: економічні негаразди, фінансові труднощі утримання потужного на той період науково-дослідного флоту НАН України, масовий відхід з науки талановитої молоді тощо. В цей складний період його благі наміри використовувати отриману в результаті передачі наукових судів в довгострокову оренду приватним комерційним структурам прибуток для виконання разових морських експедиційних досліджень в якійсь мірі заповнювали фінансовий дефіцит. Однак мізерність закладеної орендної плати, невиконання договірних зобов'язань орендарями та їх часта зміна привели лише до тривалих судових розглядів. До того ж, Валерій Миколайович неодноразово був об'єктом погроз фізичного насильства з боку кримських злочинних угруповань. В результаті НДС «Михайло Ломоносов», «Академік Вернадський» і «Професор Колесников», які залишилися в розпорядженні МГІ, були передані в довгострокову оренду комерційним структурам, що фактично призвело до їх втрати.

Разом з тим, треба віддати належне Валерію Миколайовичу, який все ж зумів провести МГІ крізь фінансову нестабільність і зберегти його в якості наукового центру світового рівня по спектру виконуваних досліджень і рівню міжнародних

Фото 2. Любовь і Валерій Єремєєви в Севастопольській бухті (1977) [3]

наукових програм. У 1991 р Валерію Миколайовичу було присвоєно вчене звання професора, а в наступному році він був обраний членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «хімічна океанографія», в 1997 р. — першим академіком НАН України за спеціальністю «океанологія».

У 1999 р. Валерій Миколайович очолив створений за його ініціативою Океанологічний центр НАН України. Почалася кропітка робота з розробки

єдиної концепції раціонального використання науково-технічного потенціалу інститутів морського профілю для моніторингу стану морського середовища. Але саме в грудні цього року президент НАН України Б.Є. Патон наполегливо просить Валерія Миколайовича тимчасово, до проведення виборів, прийняти керівництво Інститутом біології південних морів імені О.О. Ковалевського (ІнБПМ), який на той час переживав важкі часи. Можна тільки здогадуватися, наскільки складним було для нього рішення тимчасово очолити найстарішу гідробіологічну наукову установу східної Європи, відмінну від його наукових інтересів. Але, як відомо, немає нічого більш постійного, ніж тимчасове. У січні 2000 р. були оголошені вибори директора ІнБПМ, але в березні Президія НАН України постановляє відкласти вибори ще на рік і дати можливість Валерію Миколайовичу, як одному з кращих директорів інститутів в системі НАН України, вирішити накопичені в ІнБПМ НАНУ проблеми. Треба сказати, що йому вдалося досить швидко домогтися збільшення бюджетного фінансування і зайнятися плануванням експедиційних досліджень ІнБПМ в рамках майбутньої Морської програми НАН України. У наступні роки Інститут брав участь у різних академічних програмах Відділення загальної біології та Відділення наук про землю НАН України. В Інституті з'явилися проекти за програмами ЮНЕСКО, а також по Рамковою програм Євросоюзу ІнБПМ став одним з лідерів в здійсненні міжнародного співробітництва серед інститутів Відділення загальної біології НАН України.

У 2007 р. з метою вивчення ресурсних можливостей Азово-Чорноморського басейну Президією НАН України була затверджена цільова програма наукових досліджень «Комплексні біоресурсні, гідрофізичні і геолого-геофізичні дослідження морського середовища, перспективних нафтогазових структур та картування розподілу газогідратів в акваторії Чорного та Азовського морів». Програма, яку ініціював і очолив Валерій Миколайович, передбачала відновлення регулярних морських експедиційних досліджень на НДС «Професор Водяницький». Однак вік і довгострокова оренда вкрай згубно відбилася на технічному стані судна. Його ремонт затягнувся на три роки. У 2010 р., після завершення капітального ремонту і більш ніж 15-річної перерви, на НДС «Професор Водяницький» вдалося відновити комплексний моніторинг стану морського середо-

Фото 3. Обговорення підсумків геолого-геофізичних, гідрохімічних і біологічних досліджень 69-го рейсу НДС «Професор Водяницький» в Чорному морі (2011 р.). Зліва направо: начальник експедиції, директор Відділення морської геології та осадового рудоутворення НАН України, академік НАН України Є.Ф. Шнюков, капітан НДС «Професор Водяницький» В.Г. Тінініка, заступник начальника експедиції В.П. Коболєв (Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України), директор ІнБПМ, академік НАН України В.М. Єремєєв, заступник начальника експедиції А.С. Кузнєцов, член-кореспондент НАН України О.Б. Полонський (МГІ), заступник директора ІнБПМ Ю.М. Токарев

вища та вивчення ресурсної бази Азово-Чорноморського басейну. У вирішенні цієї складної проблеми особлива роль належала Валерію Миколайовичу.

Доречно зазначити, що Валерій Миколайович протягом 2007—2013 рр. був науковим керівником морських цільових комплексних програм по вивченню і прогнозуванню динаміки морського середовища та ресурсів Азово-Чорноморського басейну. В рамках цих програм протягом 2010—2013 рр. на НДС «Професор Водяницький» в Чорному морі було проведено близько 10-ти комплексних геолого-геофізичних експедицій, які сприяли реалізації як фундаментальних проблем глибинної будови і еволюції літосферного сегменту Азово-Чорноморського басейну, так і прикладних досліджень закономірностей розподілу в ньому корисних копалин і вдосконалення методів їх прогнозу, пошуку і розвідки [4].

Після кожного рейсу НДС «Професор Водяницький» в затишному директорському кабінеті Валерія Миколайовича з видом на Севастопольську бухту за чашкою «чаю» проходили обговорення виконаних досліджень (фото 3). Він глибоко вникав в суть обговорюваних питань, толерантно й доброзичливо ставився до наших пропозицій з розподілу фінансових коштів при організації різнопланових морських експедиційних досліджень. Ми завжди будемо з вдячністю пам'ятати величезну допомогу і сприяння Валерія Миколайовича в організації та проведенні в ці роки спеціалізованих геолого-геофізичних спостережень в Чорному морі.

Фото 4. В президії науково-практичної конференції «Морські дослідження і технології в Україні: стан та перспективи розвитку» (Одеса, 2016). У центрі — голова оргкомітету, академік НАН України В.М. Єремеев

Розроблені під керівництвом Валерія Миколайовича теоретичні основи, методи і засоби глобальної океанографічної системи спостереження склали фундамент відповідних програм Міжурядової океанографічної комісії ЮНЕСКО (МОК) та деяких країн Чорноморського басейну. З 1994 р. Валерій Миколайович — член Національної комісії України у справах ЮНЕСКО МЗС України, а з 1997 р. протягом 20 років він був представником України у Виконавчій раді МОК ЮНЕСКО. Крім того, в різні роки він був членом і головою Чорноморського регіонального комітету і Керівного комітету Глобальної системи спостережень для Чорного моря МОК ЮНЕСКО. Віддаючи належне видатному внеску Валерія Миколайовича в розвиток морських наук і технологій, МОК ЮНЕСКО в 2011 р. нагородила його пам'ятною медаллю.

У 2014 р. в результаті анексії Росією автономної республіки Крим з підпорядкування НАН України вийшов Інститут біології південних морів ім. А.А. Ковалевського. Це був другий важкий період в житті Валерія Миколайовича та його сім'ї. Деякий час він залишався директором Інституту, а в 2015 р. прийняв непросте мужнє рішення — переїхати на постійне проживання до м. Києва. Останнє не могло не позначитися на стані його здоров'я. Однак він продовжував працювати радником при дирекції Відділення морської геології та осадового рудоутворення, а потім — Наукового гідрофізичного центру НАН України.

В цей час Валерій Миколайович, як голова Міжвідомчої координаційної ради з питань морських досліджень МОН України і НАН України, багато і плідно працював над реалізацією національних інтересів України у сфері морської діяльності. Він брав активну участь в організації та проведенні різноманітних наукових семінарів і конференцій. Зокрема, він головував на науково-практичній конференції «Морські дослідження і технології в Україні: стан та перспективи розвитку», яка проходила в листопаді 2016 року в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова (фото 4).

19 жовтня 2017 року Валерій Миколайович програмним вступним словом відкрив у Великому конференц-залі НАН України науково-практичний семінар

«Міжнародне співробітництво в галузі морських наукових досліджень — важливий фактор розвитку чорноморських регіональних проектів МОК ЮНЕСКО і Європейського Союзу».

Валерій Миколайович — автор більш ніж 500 наукових праць, серед яких 15 монографій і 3 атласи Азово-Чорноморського басейну. Серед його учнів — академік, 7 докторів наук і понад 20 кандидатів наук. У 2007 р. його науково-організаційні досягнення були відзначені орденом України «За заслуги» III ступеня.

Людина рідкісних душевних якостей, романтик, прекрасний чоловік і турботливий батько двох дочок. На окрему увагу заслуговує дружина Валерія Миколайовича. Любов Володимирівна, виключно скромна, інтелігентна і витончена жінка, протягом 55 років була відданим вірним другом, помічницею і соратницею в усіх його наукових і організаційних ініціативах. Крім того, Любов Володимирівна, як професіонал високого класу, внесла істотний внесок у вивчення гідрохімії Чорного моря.

Валерій Миколайович був втіленням інтелігента XXI століття: громадянина, вченого і сім'янина. Він відрізнявся почуттям такту талановитого керівника в спілкуванні з колегами, ретельністю і вваженістю рішень, здатністю до сприйняття нового, що в поєднанні із завидною працездатністю здобуло йому неприховану повагу друзів і колег.

Світла пам'ять про Валерія Миколайовича назавжди збережеться в наших серцях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. 65-летие академика Национальной академии наук Украины Валерия Николаевича Еремеева. *Морський екологічний журнал*. 2007. VI. № 1, С. 17—19.
2. Безбородов А.А., Еремеев В.Н. Физико-химические аспекты взаимодействия океана и атмосферы. Киев: Наук. думка, 1984. 90 с.
3. Воспоминания физиков 1964 г. выпуска Ростовского Государственного Университета (о времени и о себе). Ростов-на-Дону, 2020.
4. Гожик П.Ф., Еремеев В.Н., Коболев В.П., Щипцов А.А. Комплексные междисциплинарные исследования Азово-Черноморского бассейна: итоги и перспективы. *Геол. и полезн. ископ. Мирового океана*. 2016. № 2. С. 5—15.
5. Еремеев В.Н., Иванов Л.М. Трассеры в океане: параметризация переноса, численное моделирование динамики. Киев: Наук. думка, 1987. 142 с.
6. Памяти Валерия Николаевича Еремеева (12.01.1942—31.10.2020). *Морской биологический журнал*. 2020. 5. № 4. С. 112—117. URL: <https://mbj.marine-research.org> (дата звернення: 30.10.2021)
7. Тумаров А.А. Морской гидрофизический институт. Корабли и люди: страницы истории. Севастополь: ЭКОСИ-Гидрофизика, 2001. 214 с.

Стаття надійшла 04.11.2021

Ye.F. Shnyukov, Acad. of NAS of Ukraine, Dr. Sci. (Geol. & Mineral.)

Prof., Advisor to the Directorate

E-mail: eshnyukov@gmail.com

ORCID 0000-0003-1173-2576

«MorGeoEkoCenter» of NAS of Ukraine,

Kyiv, 55-b, O. Honchara str., Kyiv, Ukraine, 01054

V.I. Starostenko, Acad. of NAS of Ukraine, Dr. Sci. (Phys. & Math.), Prof., Director

E-mail: vstar@igph.kiev.ua

ORCID 0000-0002-7960-0011

IGP by S.I. Subbotin of the NAS of Ukraine

03142, Kyiv, 32 Palladina Ave.

V.P. Kobolev, NAS Corresponding Member, Dr. Sci. (Geol. & Mineral.),

Prof., Chief Researcher

E-mail: kobol@igph.kiev.ua

ORCID 0000-0001-5625-5473

Institute of Geophysics by S.I. Subbotin of the NAS of Ukraine

03142, Kyiv, 32 Palladina Ave.

TO THE 80th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE ACADEMICIAN OF THE NAS OF UKRAINE VALERII MYKOLAYOVYCH YEREMEYEV

The article is dedicated to the memory of the outstanding national oceanologist, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Physical and Mathematical sciences, professor, honored worker of science and technology of Ukraine Valerii Mykolayovych Yeremeyev. The life way, multifaceted scientific, organizational and social activity of the scientist is highlighted. During half a century the fate of V.M. Yeremeyeva was associated with Sevastopol, namely with the Marine Hydrophysical Institute (MHI) and later with the O.O. Kovalevskoho Institute of Biology of the Southern Seas (IBSS). At MHI he passed an excellent school of scientific management with two major organizers of the national science, prominent scientists, academicians of the USSR Academy of Sciences A.G. Kolesnikov and B.O. Nieliepo. The history of his career is briefly outlined. At the age of 33, he was confirmed as the scientific secretary of the Institute, and then worked for another five years (1980—1985) as deputy director for scientific work, and at the age of 43 he headed the Institute. In 1999, at the initiative of B.E. Paton, President of NAS of Ukraine, V.M. Yeremieiev was entrusted as a director to solve the accumulated problems at the Institute for IBSS. Later IBSS became one of leaders in international cooperation among the institutes of the Department of General Biology NAS of Ukraine. V.M. Yeremieiev's scientific interests included experimental and nuclear hydrophysics, geophysical hydrodynamics, hydrochemistry and biogeochemistry of the ocean, informatics, and marine ecology. He laid the scientific foundation for the further development of isotope oceanography and made a significant contribution to the development of marine information technology. V.M. Yeremieiev has a strategic, truly revolutionary idea of integrated interdisciplinary Black Sea observation system creation, the concept of mainstream development of chemical and operational oceanography. The theoretical foundations, methods, and tools of the global oceanographic observation system, developed under his leadership, have formed the basis of the relevant programs of the Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC) of UNESCO.

Keywords: *V.M. Yeremeyev, scholar's life history, oceanography, operational oceanology, marine program, Azov-Black Sea basin.*